

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ

Анотація. В статті досліджено значення та цілеспрямоване використання системи економічних показників управлінського аналізу, досліджено сутність факторів впливу, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Ключові слова: управлінський аналіз, економічні показники, фактори впливу.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Управлінський аналіз сьогодні - це активно розвивається напрямок в економічній науці та сучасній практиці менеджменту. Він являє собою метод наукового пізнання і практичного дослідження процесів функціонування господарюючих суб'єктів різного масштабу і форм управління з метою встановлення закономірностей їх розвитку, причинно - наслідкових чинників, оцінки поточного стану та перспектив розвитку на основі характеризують їх економічних показників - індикаторів.

Технічна сторона виробництва безпосередньо не є предметом економічного аналізу. Але економічні показники вивчаються в тісному взаємозв'язку з технікою і технологією виробництва, його організацією, і економічний аналіз набуває характеру техніко - економічного аналізу. Економічні показники характеризують не тільки технічні, організаційні, природні умови виробництва, але і соціальні умови життя виробничих колективів, зовнішньоекономічні зв'язки підприємства - стан ринків фінансування, купівлі і продажу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значні наукові надбання з питань теорії та методології управлінського аналізу та сукупності його показників висвітлені у працях багатьох вчених-економістів, зокрема, Білика М.С., Загородного А.Г., Кіндрацької Г.І., Ковальчука М.І., Лахтіонової Л.А., Мниха Є.В., Поповича П.Я., Свічкаря В.А., Чумаченка М.Г., Шеремета А.Д. та ряду інших.

Викладення основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Така принципова схема формування узагальнюючих економічних показників господарської діяльності підприємства. Кожен блок має як узагальнюючі, або синтетичні, показники, що здійснюють взаємозв'язок між блоками в системі економічного аналізу, так і аналітичні показники, які характеризують кожен блок як відносно відокремлену систему. Крім того, в системі управління підприємницькою

діяльністю аналітичні показники оцінки ефективності можна згрупувати за наступним принципом: показники результативності, економічності і рентабельності (рис. 1.).

Показники результативності відображають реалізацію основних цілей діяльності: обсяги виробництва, обсяги поставок, обсяги видобутку, коефіцієнти вибуття і оновлення основних фондів, вікову структуру фондів (інноваційну сферу), частку інвестицій в раціоналізацію виробництва (результативність діяльності по взаємодії зі споживачами).

Показники економічності відображають економічну ефективність використання виробничих ресурсів (питомі витрати палива, питомі витрати виробництва, наприклад, питома вага палива, оплати праці або амортизації в собівартості продукції), продуктивність праці (наприклад, питому чисельність персоналу і розрахунку на одиницю встановленої потужності), показники фондівдачі використання обладнання і виробничих потужностей. Питомі витрати (собівартість) можна розглядати у вигляді узагальнюючого показника економічності, вираженого в грошовій формі.

Рентабельність показує фінансову ефективність і є кінцевим узагальнюючим показником діяльності підприємства. Вона формується виходячи з результативності та економічності, але є не простою сумою цих елементів ефективності, а підсумком складної взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем.

Система показників повинна відображати реальні процеси і явища, а кількість показників має бути достатнім для об'єктивної оцінки господарської діяльності і досягнутого рівня виробничого потенціалу, а також прихованих резервів виробництва. Система повинна включати як результативні, так і факторні параметри господарської діяльності.

Основними показниками використання засобів виробництва (основних засобів) є фондорентабельність, фондівдача, фондомісткість, середньорічна вартість основних засобів, амортизація.

Основними показниками використання предметів праці (сировини, матеріалів і т. д.) є матеріаломісткість, матеріалівдача, вартість використаних предметів праці за аналізований відрізок часу, від яких істотно залежить собівартість, а отже, сума прибутку і рівень рентабельності.

До показників використання трудових ресурсів відносяться показники забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, продуктивності праці, прибутку на одного працівника і на рубль заробітної плати. Ця підсистема аналізує також використання фонду робочого часу, фонду заробітної плати.

До показників виробництва та реалізації продукції відносяться : обсяг валової, товарної і реалізованої продукції у вартісному, натуральному та умовно- натуральному вимірі, структура продукції, се якість, ритмічність виробництва, обсяг відвантаження та реалізації продукції, залишки готової продукції на складах.

Показники собівартості продукції - це загальна сума витрат на виробництво і реалізацію продукції, в тому числі за елементами, статтями витрат, видами продукції, а також витрати на карбованець товарної продукції, собівартість окремих виробів і т. д. Від рівня собівартості продукції безпосередньо залежать прибуток і рентабельність підприємства.

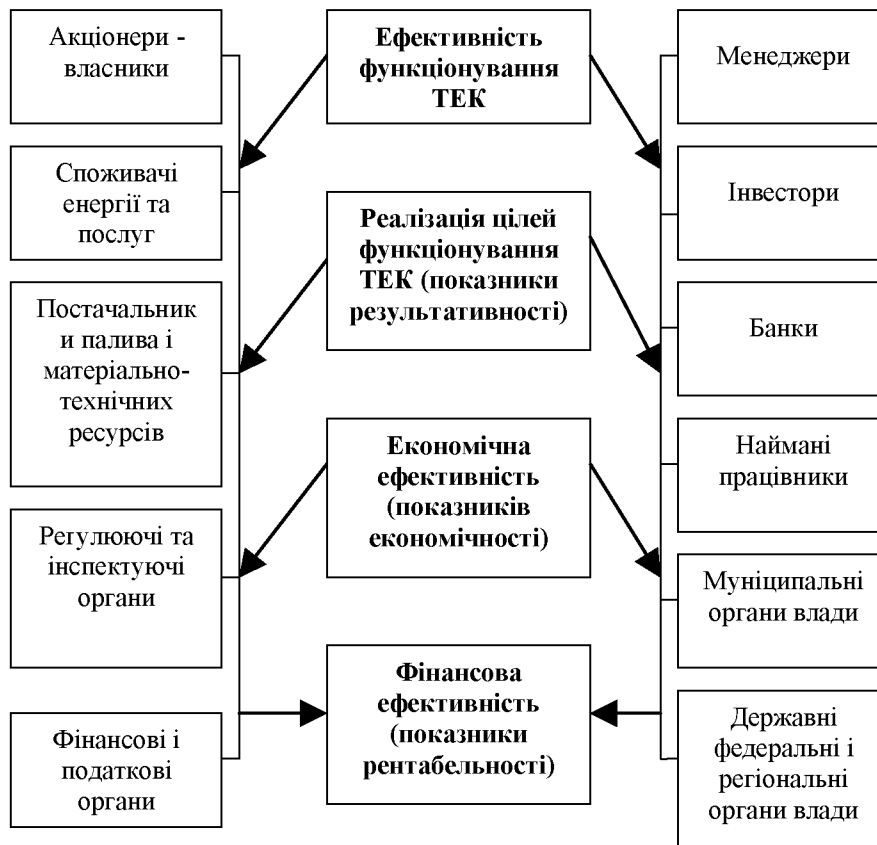


Рис. 1. Система показників ефективності і її зв'язок з різними суб'єктами взаємодії [1, с. 34]

Показники прибутку і рентабельності є найбільш важливими для характеристики ефективності діяльності підприємства. До них відносяться: чиста і балансовий прибуток, рентабельність продажів, рентабельність активів та ін

До показників фінансового стану підприємства належать показники, які характеризують наявність і структуру капіталу підприємства за складом його джерел та формами розміщення, ефективність і інтенсивність використання власних і позикових коштів, платоспроможність, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість, фінансову стійкість, ризик банкрутства.

Факторами формування економічних показників і підвищення економічної ефективності виробництва є технічне і організаційне розвиток, зовнішньоекономічні, соціальні та природні умови господарської діяльності.

До показників техніко - організаційного рівня відносяться показники, що характеризують стан техніки, технології, організації виробництва і управління:

- Показники науково - технічного рівня виробництва :
- Показники рівня науково - дослідної роботи ;
- Показники прогресивності і якості продукції;
- Показники прогресивності застосовуваної техніки ;
- Показники прогресивності застосовуваних технологічних процесів;

- Показники ступеня автоматизації виробництва, впровадження гнучких автоматизованих виробництв;
- Показники технічної та енергетичної озброєності праці;
- Показники впровадження нової техніки, плану технологічного розвитку;
- Показники рівня організації виробництва;
- Показники рівня концентрації, спеціалізації, кооперування, диверсифікації виробництва;
- Показники тривалості виробничого циклу;
- Показники ритмічності та інших принципів раціональної організації виробництва;
- Показники організації праці;
- Показники стану промислової естетики і культури виробництва ;
- Показники рівня управління:
- Показники виробничої структури підприємства;
- Показники структури органів управління підприємством;
- Показники технічного забезпечення управлінських систем;
- Показники використання економічних, організаційно - адміністративних і соціально-психологічних методів управління;
- Показники постановки нормування, планування і обліково - контрольної роботи.

Економічну ефективність підвищення техніко - організаційного рівня, тобто економічну ефективність нової техніки характеризують такі показники:

- Приріст продуктивності праці, відносно відхилення чисельності працюючих і фонду оплати праці;
- Прирощення матеріаловіддачі (або зворотної величини - матеріаломісткості), економія чи перевитрата матеріальних ресурсів у витратах;
- Приріст фондівіддачі (або фондомісткості) основних виробничих фондів, їх економія чи перевитрата ;
- Приріст швидкості обороту оборотних коштів, їх відносно відхилення ;
- Приріст обсягу продукції за рахунок інтенсифікації використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів;
- Приріст прибутку або собівартості продукції;
- Приріст показників фінансового стану підприємства.

Крім того, аналізуються показники зовнішньоекономічних умов і зв'язків підприємства, показники соціальних умов трудового колективу, показники раціональності природокористування та охорони навколишнього середовища.

Ефективність господарської діяльності характеризується порівняно невеликим колом показників, але на кожен такий показник впливає ціла система факторів. Фактори - це елементи, чинники, які впливають на даний показник або на ряд показників. При комплексному економічному аналізі поряд із загальними (синтетичними) показниками розглядаються більш приватні (аналітичні) показники, які є факторами іншого показника більш високого порядку.

Виходячи із завдань управлінського аналізу, важливе значення має наступна класифікація, в якій чинники діляться на внутрішні, залежні від підприємства, і зовнішні.

Внутрішні основні, що визначають результати роботи підприємства:

- Виробничі, пов'язані з використанням засобів праці, предметів праці і трудових ресурсів;
- Позавиробничі, що описують постачальницько - збутову, природоохоронну діяльність, соціальний розвиток трудового колективу і т. д.;

Внутрішні неосновні фактори хоча і визначають роботу підприємства, але не пов'язані безпосередньо з сутністю аналізованого показника (наприклад, структурні зрушення в складі продукції, порушення господарської та технологічної дисципліни і т. д.).

Зовнішні фактори не залежать від діяльності підприємства, але кількісно визначають рівень використання виробничих і фінансових ресурсів даного підприємства. До них належать, зокрема, зовнішньоекономічні, соціальні, природні умови.

На мал. 2 представлена класифікація зовнішніх і внутрішніх факторів. Така класифікація факторів і вдосконалення методики їх аналізу дозволяють очистити основні показники від впливу зовнішніх і побічних чинників. Комплексна класифікація факторів дає можливість моделювати господарську діяльність, здійснювати комплексний пошук внутрішньогосподарських резервів з метою підвищення ефективності виробництва. Класифікація факторів, що визначають економічні показники і категорії, є основою класифікації резервів.

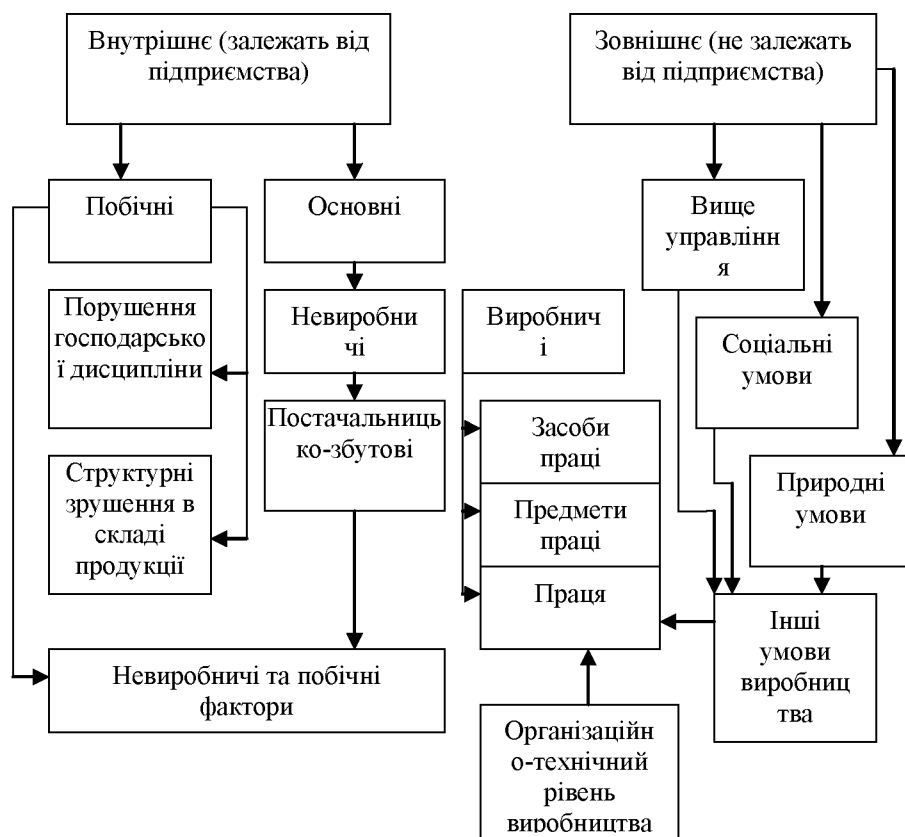


Рис. 2. Класифікація зовнішніх і внутрішніх факторів [1, с. 34]

Методика організації управлінського аналізу включає наступні компоненти:

- Визначення цілей і завдань проведення економічного аналізу;

- Виділення сукупності показників для досягнення поставлених цілей і завдань;
- Розробку схеми і послідовності проведення аналізу;
- Визначення періодичності і термінів проведення аналізу;
- Розробку способів отримання інформації та її обробки;
- Визначення способу та методів аналізу економічної інформації;
- Складання переліку організаційних етапів проведення аналізу та розподіл обов'язків між службами підприємства при проведенні комплексного економічного аналізу;
- Обґрунтування потреби в організаційної та обчислювальної техніки, необхідної для аналізу;
- Розробку порядку оформлення результатів аналізу та їх оцінки;
- Оцінку трудомісткості аналітичних робіт. [с. 31-32]

Багатогранність управлінського аналізу, необхідність пошуку резервів у всіх бізнес - процесах і на всіх рівнях управління підприємства вимагають суворого розподілу обов'язків і відповідальності між ланками в проведенні аналітичної роботи. Крім того, рекомендується використовувати досвід конкретних підприємств з організації економічного аналізу, причому доцільно розглядати як позитивні, так і негативні приклади його організації. Організаційні форми економічного аналізу на підприємстві визначаються його розмірами, галузевою належністю, організаційно -правовою формою управління. Організацію та координацію економічного аналізу на підприємстві здійснює, як правило, фінансовий директор (заступник директора з економічних питань) або головний бухгалтер в залежності від прийнятої структури управління. На великих виробничих підприємствах діяльність всіх економічних служб очолює заступник генерального директора з економіки. У його підпорядкуванні знаходяться всі економічні служби та підрозділи, у тому числі і займаються економічним аналізом. На середніх і малих підприємствах аналітичну роботу очолює начальник планового відділу або головний бухгалтер. Економічний аналіз входить в обов'язки працівників не тільки економічних служб, а й технічних відділів. Розподіл основних напрямів економічного аналізу на підприємстві можна представити таким чином.

Відділ економічного аналізу або планово - економічний відділ займається:

- Складанням тематичного плану або плану організаційно - технічних заходів і контролем за його виконанням ;
- Методичним забезпеченням аналізу всіх підрозділів підприємства, його філій та представництв;
- Організовує та узагальнює результати роботи ;
- Розробляє заходи за підсумками аналізу.

Бухгалтерія аналізує виконання кошторису витрат на виробництво, собівартість продукції, виконання плану по прибутку і її використання, фінансовий стан і платоспроможність підприємства.

У результаті аналізу повинні бути сформульовані основні принципи організації аналітичної роботи.

Вивчення забезпечення економічного аналізу вимагає використання документів, статистичної та фінансової звітності підприємства, річних звітів керівників акціонерних товариств та ФГУПів. Особливу увагу слід звернути

на проблеми інформаційного забезпечення управлінського аналізу, на якість і достовірність наданих відомостей.

Для проведення аналізу фахівець-аналітик обирає власну систему показників, тому будь-яка система економічних показників є прикладом одного з якісних (евристичних) методів аналізу. У цьому сенсі результати економічного аналізу в кінцевому рахунку багато в чому залежать від професіоналізму аналітика, а також від повноти і якості наявної інформації.

Особливе значення має об'єктивна основа формування показників. При вирішенні питання про послідовність економічного аналізу слід враховувати в першу чергу завдання і цілі внутрішнього управлінського і зовнішнього фінансового аналізу. З урахуванням цього можлива різна послідовність практичної організації економічного аналізу.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Оскільки всі групи показників в економіці підприємства пов'язані між собою, то повний економічний аналіз господарської діяльності підприємства можливий тільки в рамках внутрішнього управлінського обліку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Казакова Наталя Александровна *Управленческий анализ и аудит компании в условиях кризиса. Учебно-практическое пособие* / Н.А. Казакова. – М.: Дело и Сервис, 2010. – 304 с.